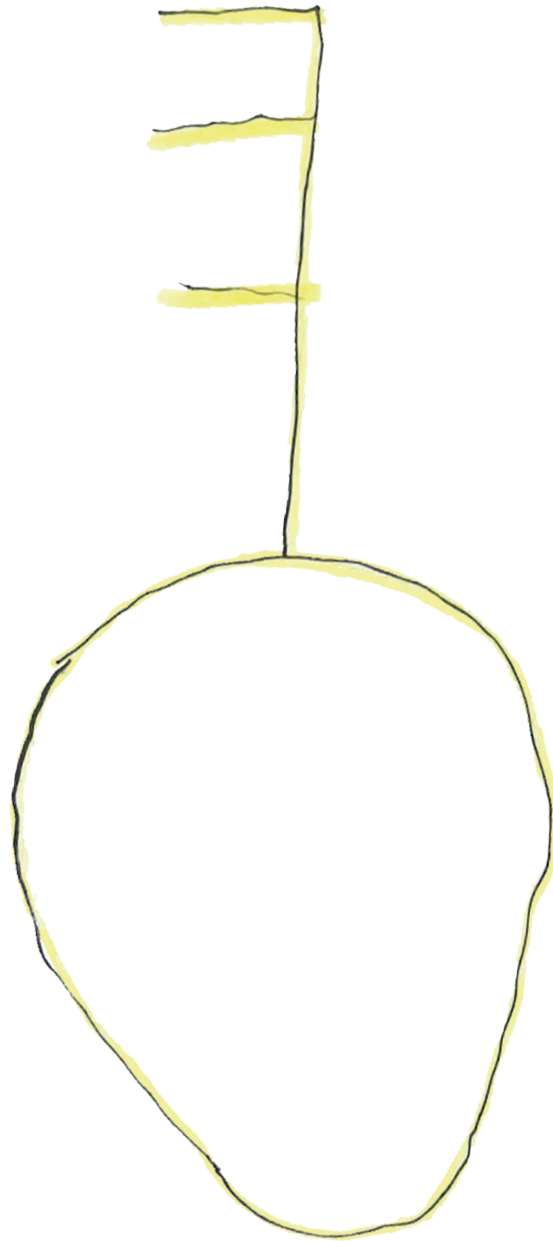

SATUMAAILMAN KULTAINEN AVAIN

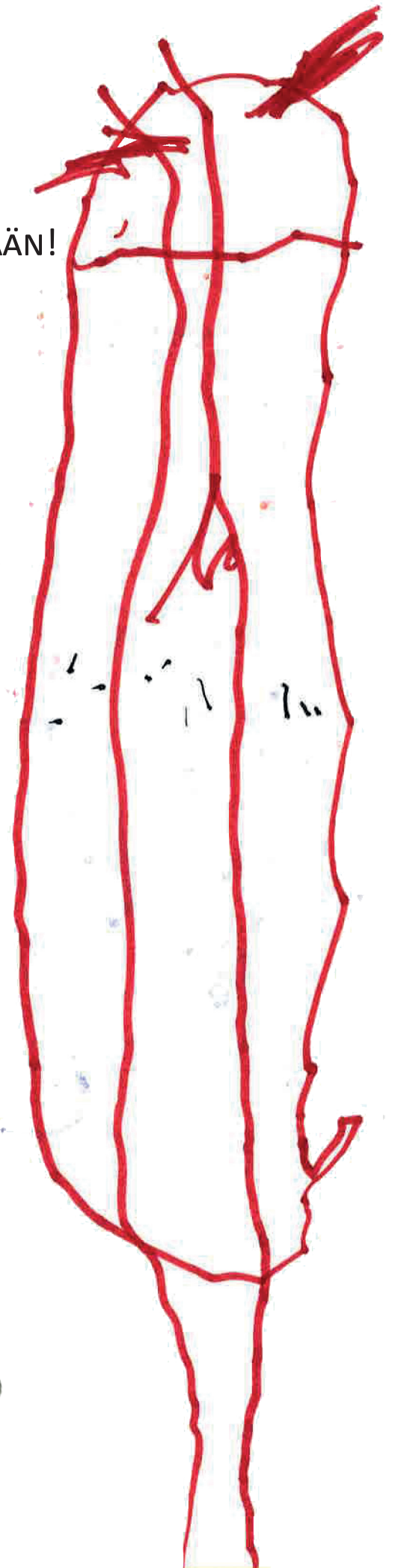

SUOMALAISIA SATUJA VARHAISKASVATUKSEEN JA ALKUOPETUKSEEN

TOIMINNALLINEN LÄHESTYMISTAPA

SISÄLLYSLUETTELO

- 2
- 3 SISÄLTÖ
- 4 SATUMAAILMA ON AVOINNA - ASTU SISÄÄN!
- 6 AVAIMET SATUMAAILMOIHIN
- 8 MITTAKAAVAT KOHTAAVAT
- 10 OPITAAN LENTÄMÄÄN
- 12 SADUTUSTA JA SARJAKUVAA
- 14 HASSUTTELUA LIIKUNTASADUN AVULLA
- 16 TUNNESÄITÄ JA SÄÄTUNTEITA
- 18 VÄRIEN TAIKAIKKUNOITA
- 20 UNELMIEN KUKKANIITTY
- 23 LEIKKIÄ SANOILLA JA RYTMELLÄ
- 26 NYKYSATU ROKKAA!
- 28 SATUJUHLAT
- 31 KIRJALLISUUTTA

SISÄLTÖ

Satuarkku

Tämä materiaalivihko

Esineitä kunkin sadun käsittelyyn. Esineet auttavat toimintojen toteuttamisessa tai edustavat satujen symbolisia merkityksiä. Suurin osa esineistä on myös helposti itse askarreltavissa.

Esineet:

Kultainen avain

Suurennuslasi ja narua

Siivet

Lelupupu

Hula-vanne

Hopeapilvi

Kaleidoskooppi

Unen hännänpää

Taikasanapussi

Taskulamppu

Satupuun pienoismalli

Satukirjat, joista löytyvät tähän materiaaliin valitut sadut:

Aili Somersalo: Päivikin satu

Sakari Topelius: Muurahainen lääkäriässä

Kaarina Helakisa: Kuninkaantytären siivet

Kirsi Kunnas: Punni

Marjatta Kurenniemi: Alli Ylösalaisin-maassa

Jarno Pennanen: Korppikotka ja kultakalat

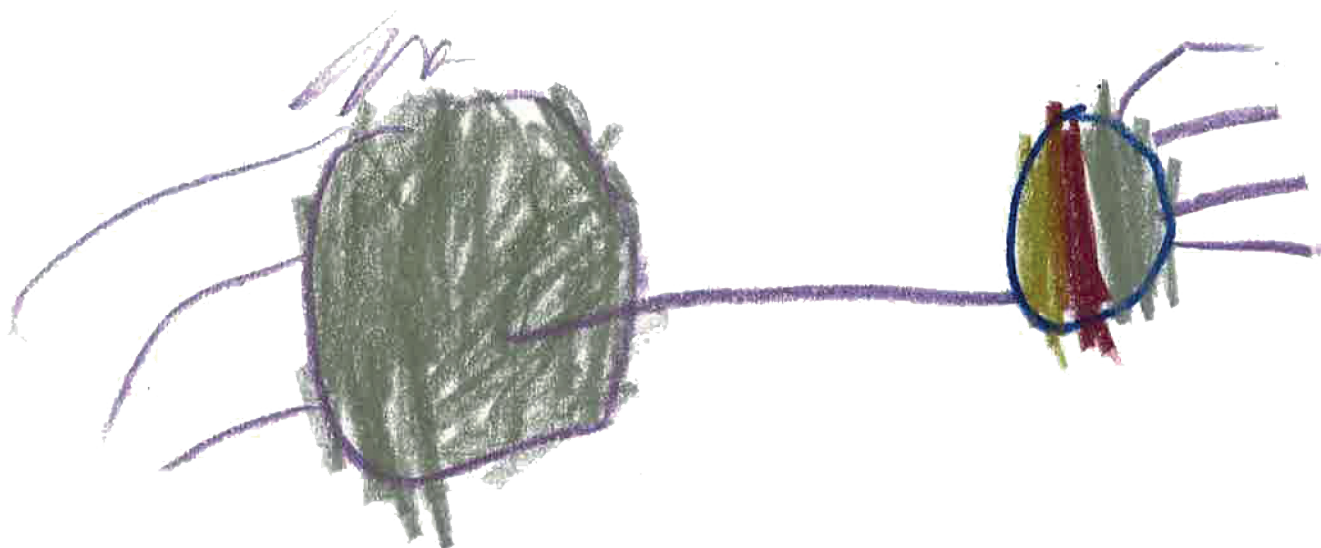
Ilmari Kianto: Turjanlinnan akkunaruudut... (Arvuutus alaikäisille)

Hannele Huovi: Prinssi ja Unenpää

Martti Haavio: Tuhkimus

Aino Havukainen ja Sami Toivonen: Tatun ja Patun ällistyttävä satukirja

Tämän materiaalin voi ladata myös netistä (www.pukstaavi.fi) ja lainata käsitellyt sadut kirjastosta. Arkun esineet voi tehdä myös itse tai yhdessä lasten kanssa.

SATUMAAILMA ON AVOINNA - ASTU SISÄÄN!

4 Satumaaailma on paikka, jossa kaikki on mahdollista. Siellä voi toteuttaa unelmiaan, kokea hurjia seikkailuja tai lämpöä ja turvaa. Satumaaailmassa voi löytää itsestään uusia taitoja tai kyvyn kohdata ja ylittää pelkojaan. Sieltä voi löytää myös ystävän tai samaistumiskohteen, jonka kanssa arjen haasteiden kohtaaminen on helpompaa. Sadut antavat lisäksi työkaluja tunteiden tunnistamiseen ja käsittelyyn. Niistä löytyy niin iloa, rakkautta ja uskallusta, kuin pelkoa, kateutta ja vihaakin.

Satumaaailman kultainen avain on materiaali, jonka kohderyhmänä ovat päiväkotijä ja esikouluikäiset lapset sekä alkuopetuksen oppilaat. Sen tarkoituksena on suomalaisten satujen avulla avata ovet mielikuvituksen ja satujen maailmaan. Samalla kun tietoisuus kulttuurin satuperinnöstä kasvaa, syntyy uusia satuja ja uusia merkityksiä. Materiaali tarjoaa lasten kanssa työskenteleville aikuisille ideoita ja toimintatapoja myöhempiinkin satuhetkiin.

Toiminta on suunnattu 4-8 vuotiaalle lapsille. Ohjaaja voi valita ryhmälleen sopivat tehtävät. Jokaiselle sadulle on suunniteltu oma toiminnallinen kokonaisuus. Tavoitteena on, että sellaiset menetelmät, joista ryhmä innostuu, voisivat toimia myös muiden satujen kohdalla. Tämä luo satuhetkiin jatkuvuutta, satumaaailma pääsee kasvamaan ja mielikuvitus vahvistuu. Päiväkotien, koulujen ja kotien välistä yhteistyötä pyritään lisäämään jakamalla satuhetkissä syntyneitä tuotoksia lasten koteihin ja rohkaisemalla perheitä lukemaan kotona satuja ääneen. Myös perheen omia lempisatuja voidaan ottaa luettavaksi päiväkotiin ja kouluun.

Jokaisessa satukokonaisuudessa on esitelty yksi suomalainen satu, joka johdattelee toimintaan. Sadusta on lyhyt tiivistelmä, jonka avulla ohjaaja voi tutustua satuun etukäteen. Toiminnot on ohjeistettu, mutta niiden on kuitenkin tarkoitus antaa vain viitteitä siitä, miten satuja voisi käsitellä. Joidenkin aihepiirien kohdalla on myös ehdotuksia muista samaan teemaan liittyvistä saduista. Lisäksi jokainen satutunti sisältää lyhyen kirjailijan esittelyn.

5

Satumaailmaa tutkaillaan mielikuvitusmaailmana, jonka ovia etsitään arjen ympäristöistä toiminnallisesti ja moniaistisesti. Kaiken toiminnan lähtökohtana on mielikuvituksen ja luovuuden vahvistaminen. Tunnekasvatuksen näkökulma on ollut mukana koko materiaalin laadinnan ajan. Tehtävissä on pyritty antamaan tilaan lasten omille tunteisiin liittyville ajatuksille ja huomioille sekä huomioimaan tunteiden monitulkintaisuus ja eri tunteiden yhtäaikaisuus.

Valikoidut sadut edustavat esimerkkejä muutamien keskeisten suomalaisten satukirjailijoiden töistä. Materiaalissa avautuu suomalaisten satujen rikas mielikuvitusmaailma, jota lapset voivat käyttää huviksi ja hyödyksi omassa arjessaan. Jokaisella sukupolvella on oikeus määrittää uudelleen klassikon arvon ansaitsevat teokset. Jotta tämä olisi mahdollista, on lapset ja heidän lähellään toimivat aikuiset vain houkuteltava satujen pariin. Satujen luo pääsee näppärästi vaikkapa tällä satumaailman kultaisella avaimella!

Suunnittelu: Suomalaisen kirjan museo Pukstaavi / Liisa Jaakkola 2017

Kuvitus: Suomalaisen kirjan museo Pukstaavin kummipäiväkodin Koiramäen lasten piirustuksia.

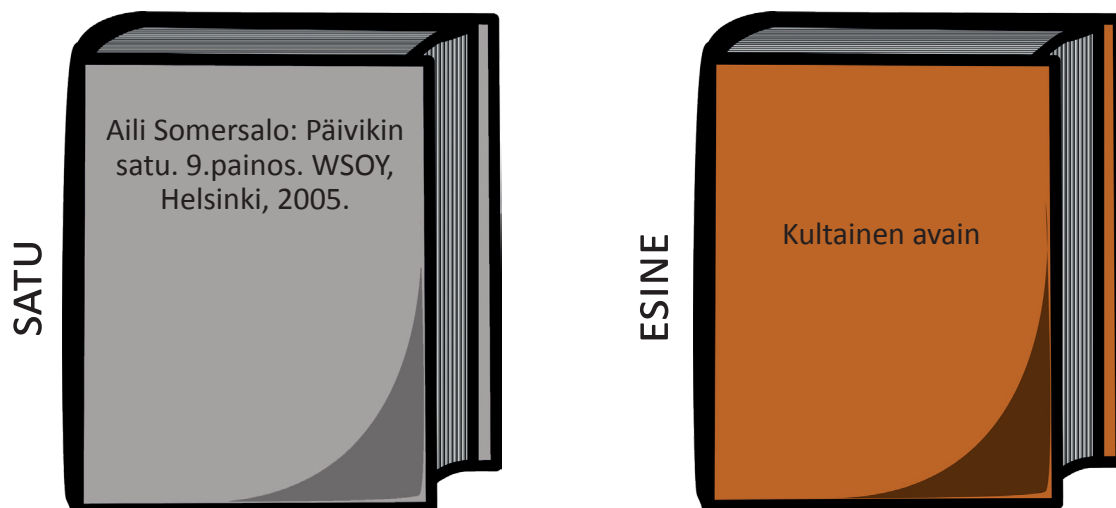
Taitto: Jenni Jäntti

Tiedustelut: Museolehtori Sanna Asikainen sanna.asikainen@pukstaavi.fi

Lainauspaikka: Satumaailman kultainen avain -materiaalin voi lainata Suomalaisen kirjan museo Pukstaavista Sastamalasta.

AVAIMET SATUMAAILMOIHIN

6

Aili Somersalo: Päivikin satu. 9.painos. WSOY, Helsinki, 2005.

Kultainen avain

Päivikki on tyttö, joka asuu kasvatusvanhempiansa ja näiden tyttären kanssa pienessä mökissä. Eräänä päivänä Päivikki lähetetään sieniä keräämään. Metsässä hän tapaa keijuja. Alkaa uskomaton seikkailu, jonka kuluessa Päivikki saa tietää olevansa Satumaan kadonnut prinsessa. Sadun lopussa Päivikki rakastuu merenkuninkaan poikaan ja hänestä tulee aavojen vesien valtiatar.

Toimintavinkkejä:

- Päivikin sadussa keskitytään satujen miljöisiin. Satu on melko pitkä, joten se kannattaa jakaa kolmeen eri lukuhetkeen: ensimmäisellä kerralla luvut I-III, toisella kerralla IV-V ja kolmannella luvut VI-VIII.
- Tavoitteena on rakentaa koko ryhmän yhteinen satumaailma, jota voidaan kasvattaa eri satujen kautta. Ennen kaikkea sillä on kuitenkin tarkoitus leikkiä. Eri satujen hahmot ja miljööt saavat mennä sekaisin ja synnyttää uusia leikkejä ja satuja.
- Ensimmäisellä lukukerralla keskitytään metsään ja vuorenceikkojen valtakuntaan. Lapsille voi antaa paperia ja kyniä, jotta he voivat piirtää muistiin kiinnostavia asioita tarinasta. Lukuhetken voi myös toteuttaa metsässä ja kerätä sieltä materiaaleja askarteluihin.
- Ennen lukemisen aloittamista ohjaaja esittelee kultaisen avaimen ja kertoo, että se aukaisee minkä tahansa oven. Ensimmäiseksi sillä voidaan avata kuvitteellinen ovi kirjan satumaailmaan. Sadun edetessä lasten voi antaa avata sillä kuvitteellisia ovia eri paikkoihin. Jos lukeminen tapahtuu esimerkiksi metsässä, avaimella voidaan avata kiviä, puita ja kantoja ja miettiä millaisia satumaailmoja niiden sisällä on.
- Tehdään itse taikamiekka, jolla on voima antaa meille tarvitsemiamme asioita. Sitä voidaan käyttää jo sadun aikana, mutta erityisesti askartelumateriaaleja etsittäessä. Avaimen ja taikamiekan tehtävänä on herättää lapset huomaamaan, että mielikuvituksen avulla on mahdollista päästä minne vain ja muuttaa arkiset asiat joksikin hauskaksi ja viihdyttäväksi.

- Satutunnin jälkeen seuraavan askarteluhetken aikana rakennetaan satumaailmaa sadusta kummunneiden ideoiden pohjalta. Rakennetaan esimerkiksi Vuorenpeikkojen valtakunta ja Satumaan linna.
- Toinen ja kolmas lukuhetki toteutetaan samalla tavoin. Toisen lukutunnin aiheena on Satumaa ja kolmannen Meren valtakunta. Satumaan rakentamiseen voidaan hakea inspiraatiota menemällä tutustumaan johonkin oman paikkakunnan hienoon vanhaan rakennukseen. Meren valtakunta saattaa löytyä jonkin läheisen vesistön rannalta. Siellä voidaan tutkia esimerkiksi millaisia kasveja vedessä kasvaa.
- Rakentuvalla satumaailmalla leikitään, keksitään uusia tarinoita ja niitä voidaan myös kirjata ylös.

Muita satuja:

- Toinen hyvä satu satumaailman rakentamisen pohjaksi on Elina Karjalaisen Kaukometsä. WSOY, Porvoo, 1984.
- Satujen löytämisestä kertoo myös Sakari Topeliuksen: Mistä satuja saadaan. Se löytyy mm. kirjasta Topeliuksen satuaarteet. Z. Topeliuksen vanhojen ruotsinkielisten tekstien pohjalta suomeksi kertonut Irja Lappalainen. Suuri suomalainen kirjakerho, Keuruu, 1990.
- Hauska satu satujen sekoittumisesta keskenään on puolestaan Tito Collianderin Satu karkuteillä. Se löytyy mm. teoksesta Tammen suuri satukirja. Toimittanut Ismo Loivamaa. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2002.
- Anni Swanin Satukontti kertoo kolmesta pojasta, joista jokainen löysi onnensa eri polulta, nuorin heistä satujen kertojana. Löytyy teoksesta Swan, Anni: Sadut. WSOY, Porvoo, 1979.

Kirjailijan esittely:

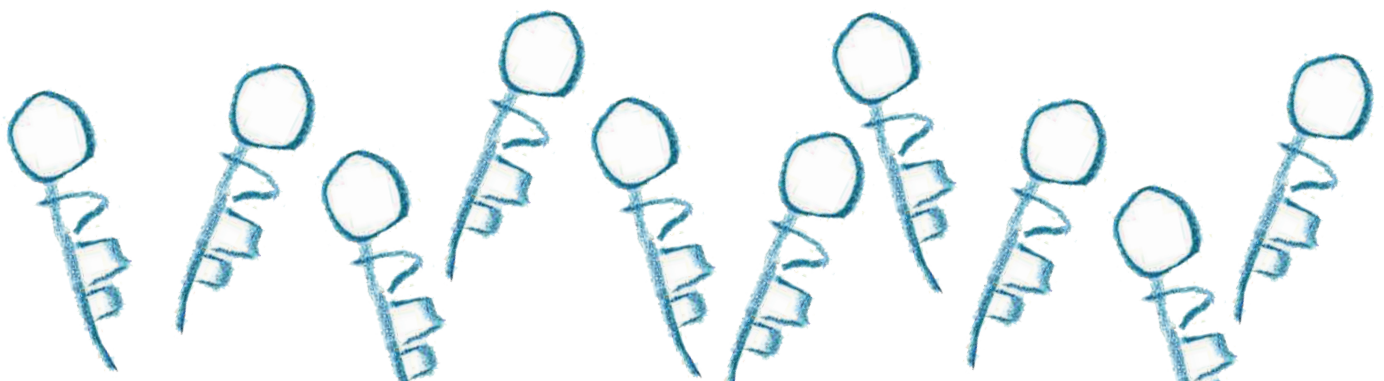
Aili Somersalo (1887 – 1957) oli tuottelias kirjailija, joka kuitenkin parhaiten muistetaan saturomaaneistaan Päivikin satu ja Mestaritontun seikkailut. Satujen lisäksi hän kirjoitti tyttökirjasarjoja ja nuorille suunnattuja historiallisia romaaneja. Hänen tuotantonsa sijoittuu realismiin ja fantasian välimaastoon. Somersalo olikin suomalaisen saturomaanin uranuurtaja. Hän kuvaa luontoa herkkävaistoisesti ja metsäkuvauksissaan hänen sanotaan ammentaneen omista lapsuuden kesämaisemistaan Tampereen ympäristössä. Aili Somersalon saduissa on yhtäläisyyksiä symbolisen kerronnan käytössä aikalaiseensa Anni Swaniin.

Lähteet:

Leskelä-Kärki, Maarit: Somersalo, Aili. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 28.8.2017)

URN:NBN:fi-fe20051410

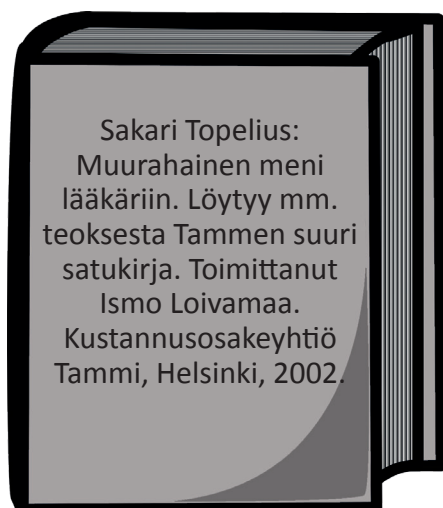
ISSN 1799-4349 (Verkkojulkaisu) <https://www.kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/9745>
Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

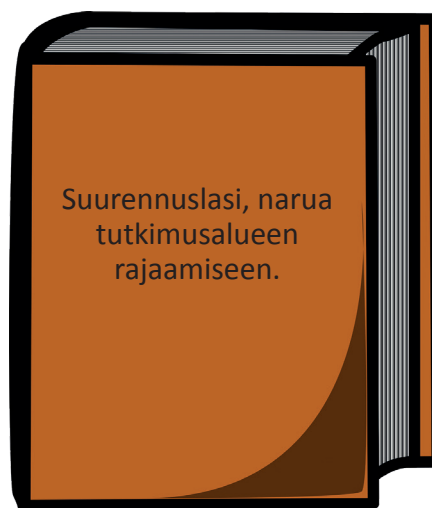
MITTAKAAVAT KOHTAAVAT

8

SATU

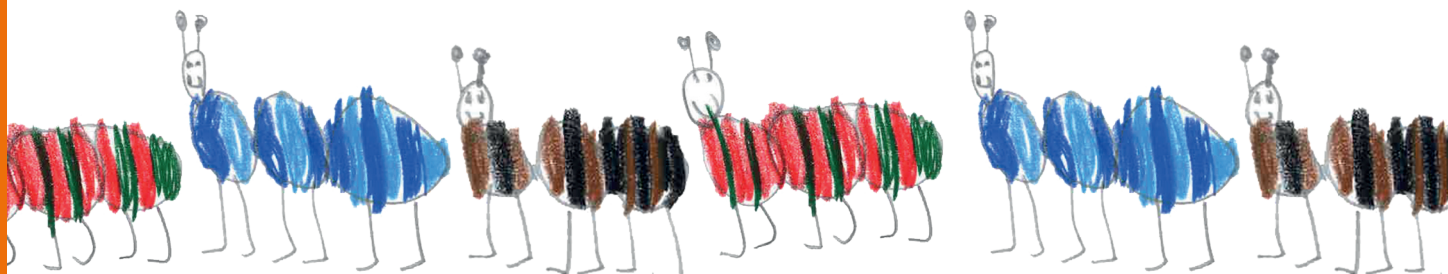
ESINE

Muurahaislapsi katkaisee jalkansa ja muurahaisäiti lähtee viemään häntä Helsinkiin lääkäriin. Lääkäri kuitenkin suurilla käsillään ja kömpelöillä pihdeillään onnistuu vain irrottamaan muurahaislapselta toisenkin jalan. Äiti lähtee viemään lasta vesiparantajan luo mutta sielläkin käy hullusti. Sen jälkeen muurahaisäiti hakee apua kansanparantajalta ja lopulta pieni muurahaislapsi saadaan kuntoon. Sitten onkin aika viettää iloisia kevätjuhlia muurahaiskeossa.

Toimintavinkkejä:

- Luetaan Topeliuksen satu Muurahainen meni lääkäriin ja lähdetään sen innoittamana ulos tutkimaan asioita, jotka ovat pienen pieniä tai suuren suuria.
- Pienen pieniä asioita voi tutkia suurennuslaseilla: hyönteisiä, kivenmurusia, kasvien osia, kastepisaroihin ja niin edelleen. Rajataan maasta narulla alue ja asetetaan sen ympärille makaamaan. Kuvitellaan, että ollaan muurahaisen kokoisia. Tarkastellaan rajattua aluetta maisemana: Lätäkököt voivat olla meriä, ruohikko viidakkoa tai kivet vuoria. Millaisia hyönteisiä maisemasta löytyy? Mitä ne tekevät? Minne ne ovat menossa ja onko niillä kiire? Mitä ne mahtavat ajatella jättiläisistä, jotka tuijottavat niiden touhuja?
- Piirretään aiheesta tai kerrotaan satua samalla kun tarkkaillaan jotain pienen pientä. Valitkaa yksi muurahainen tai muu hyönteinen, jota tarkkaillaan ja vuorotellen kerrotaan sen touhuista tarinaa: Olipa kerran muurahainen, joka... Jokainen ringissä lisää tarinaan vuorollaan pätkän. Keksitään muurahaiselle luonne ja mietitään mistä se pitää tai ei pidä.
- Tehdään kamerakynämenetelmällä videoita, esimerkiksi kännykällä tai tabletilla, ja kerrotaan niiden avulla tarinoita. Menetelmä sopii hienosti hyönteisten tarkkailuun ja satujen keksimiseen niistä. Lisää tietoa löytyy julkaisusta Kiesiläinen, Ismo: Kamerakynän pedagogiikka, 2017.

- Etsitään lähiympäristöstä jotain suurta: puu, rakennus tai kallio. Näkökulman muutos auttaa tässäkin kokemaan asiat tuoreella tavalla: Asetutaan esimerkiksi puun juurelle selin makuulle ja mietitään kuinka kauan sillä on kestänyt kasvaa noin suureksi. Kuvitelkaa itsenne kuusiksi, joiden rungoilla oravat kiipeilevät ja pomppivat. Mahtaako puita kutittaa, kun oravat juoksevat pitkin niiden runkoja? Piirrellään, satuillaan tai askarrellaan aiheesta.
- Pohditaan mittakaavoja. Miten muurahaisen ja karhun mittakaava eroavat toisistaan? Entä aikuisen ja lapsen? Muuttuvatko nyt suurilta tuntuvat asiat pienemmiksi, kun ihminen kasvaa?
- Lapset voivat kysellä kotona perheiltään, mitkä asiat tuntuivat suurilta vanhempien lapsuudessa ja miten he kokevat kyseiset asiat tai paikat nyt.

Muita aiheen käsittelyyn sopivia satuja:

Zacharias Topelius: Vattumato. 6.painos. Otava, Helsinki, 2016.

Pakkanen, Kaija: Koko maailman komentaja. Löytyy teoksesta Tammen suuri satukirja. Alun perin julkaistu teoksessa Pien-Hauska, WSOY 1961.

Kirjailijan esittely:

Topelius, Zacharias (1818 – 1898) oli kirjailija, toimittaja, historian professori ja valtioneuvos. Hänet muistetaan toisaalta koko kansan satusetänä, toisaalta Suomen maan ja maiseman kuvaajana sekä historiallisen romaanin kehittäjänä. Topeliuksen sadut ilmestyivät lukuisina kokoelmina vuodesta 1847 eteenpäin. Sadut ovat saaneet vaikutteita kansainvälisestä sadunkerrontaperinteestä, kansansaduista sekä Topeliuksen omista lapsuuden kokemuksista. Niiden kantavina teemoina on oikeamielisyys, isänmaallisuus ja suvaitseva uskonnollisuus. Tätä moraalista ilmapiiriä on nimitetty myöhemmin myös topeliaanisiksi tyyliksi. Topeliuksen tunnetuimpiin satuihin kuuluvat mm. Adalmiinan helmi, Koivu ja tähti, Vattumato, sekä satunäytelmä Lintu sininen.

Lähteet:

Klinge, Matti: Topelius, Zachris. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 18.8.2017)

URN:NBN:fi-fe20051410 ISSN 1799-4349 (Verkkójulkaisu) <http://www.kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2854>

Koskela, Lasse: Suomalaisia kirjailijoita Jöns Buddesta Hannu Ahoon. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 1990.

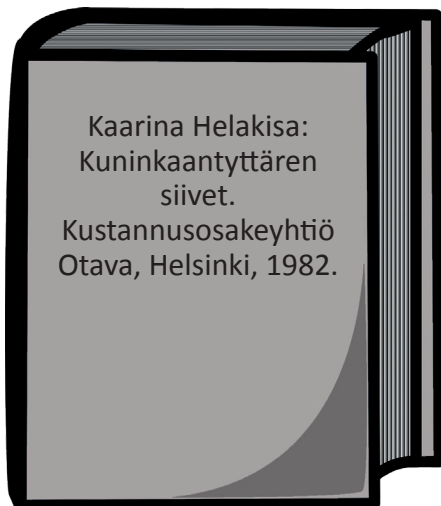
Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

OPITAAN LENTÄMÄÄN

10

SATU

ESINE

Prinsessa sairastuu ja häntä yritetään turhaan parantaa. Eräänä päivänä paikalle saapuu mies, joka lupaa parantaa tytön sillä ehdolla, että perhe ottaa vastaan tytön saaman lahjan, eikä yritä päästä siitä eroon. Perhe lupaa ja prinsessa parantuu. Kuninkaantytär saa siivet selkäänsä. Vanhemmat ovat ihmeissään ja häpeävät erikoista lastaan. Prinsessa karkaa taivaan tuuliin. Vanhempien ikävä kasvaa niin suureksi, että he ovat valmiita hyväksymään purppurasiiipisen tyttärensä. Heidän mielestään valtakunta ei voisi saada parempaa hallitsijaa kuin heidän tyttärensä, sillä hänellä on lintujen viisautta hallussa.

Toimintavinkkejä:

- Luetaan satu ja pohditaan miltä tuntuisi, jos omaan selkään kasvaisi siivet, joilla voisi lentää.
- Mietitään, mitä hienoja kykyjä tai taitoja ryhmästä löytyy. Missä asioissa lapsi omasta mielestään on hyvä ja millaisia taitoja ja ominaisuuksia hänellä kavereiden mielestä on?
- Jokainen lapsi asettuu vuorollaan piirin keskelle ja saa siivet harteilleen. Hänelle kerrotaan missä asioissa hän on hyvä ja hän pääsee kokeilemaan siivillään lentämistä. Kaarina Helakisan runoista sävelletyt Lounatuulen laulu ja Magdaleena ovat klassikoita, joita voi soittaa siivittääkseen lapsia lentoon. Mietitään, mitä linnut näkevät lentäessään korkealla taivaalla? Mitä voisi olla lintujen viisautta?
- Kokeillaan myös Voimaannuttava valokuva -menetelmää. Lapsi saa päättää, millaisen valokuvan hän haluaa itsestään otettavan ja missä. Tulostetaan valokuvat ja annetaan ne lapsille kotiin vietäviksi.
- Tutkitaan satukirjojen kuvituksia. Tehdään tätä varten retki kirjastoon. Millaisia tunteita kuvat herättävät? Etsitään kirjoista onnellisia, iloisia, jännittäviä, pelottavia tai surullisia kuvia. Mitä kuvissa näkyy ja mitä ei? Osaatteko satua kuunnellessanne kuvitella ne asiat, joita itse kuvissa ei näy?

Muita satuja erilaisuudesta ja rohkeudesta:

- Kunnas Kirsi: Poika jolla oli pitkät korvat. Löytyy teoksesta Tiitiäisen tarinoita. WSOY, Helsinki, 1995.
- Roine Raul: Poika, joka yritti valaa kuutamosta helmiä. Löytyy teoksesta Roine, Raul: Satuja. WSOY, Porvoo, 1981.

Kirjailijan esittely:

Kaarina Helakisa (1946 – 1998) on yksi merkittävimmistä suomalaisista lastenkirjailijoista. Hän aloitti 1960-luvulla nonsense-saduilla, mutta hänen laajaan tuotantoonsa kuuluu myös runoja, kertomuksia, novelleja, lasten tietokirjoja, näytelmiä ja kuunnelmia. Lahjakas kirjailija myös kuvitti itse osan teoksistaan ja satukokoelman Kuninkaantytären siivet kuvitus on Helakisan ja hänen tyttärensä yhteistyötä. Helakisan kirjoissa on läsnä tunteiden koko kirjo ja tarinat kulkevat omia yllättäviä polkujaan arkitodellisuuden ja fantasian välillä. Vaikka aiheet ovat välillä vakaviakin, niistä jää lukijalle lämmin ja hyvä olo.

Lähteet:

Otavan verkkosivut <https://otava.fi/kirjailijat/kaarina-helakisa/> 14.8.2017

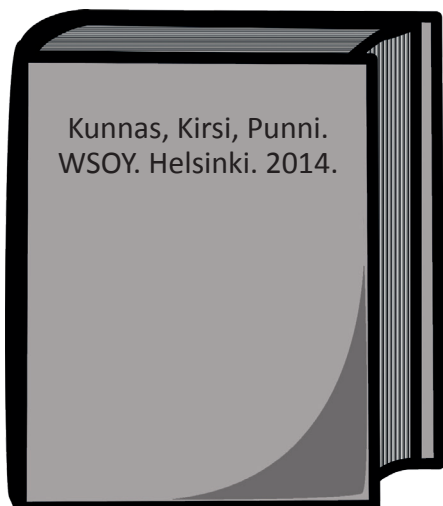
Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

Vuorinen Minna: Helakisa, Kaarina. Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita IV. Toimittaneet Vuokko Blinnikka ja Kari Vaijärvi. Suomen kirjastoseura. Kirjastopalvelu Oy, Helsinki, 1987.

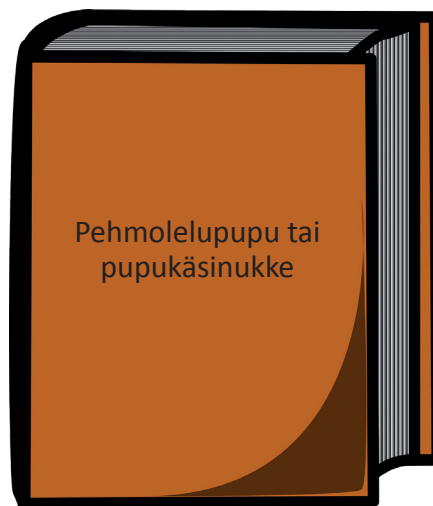
SADUTUSTA JA SARJAKUVAA

12

SATU

ESINE

Prinsessa etsii omaa pupuaan, jonka nimi on Punni. Prinsessa ei ole vielä koskaan tavannut Punnia, mutta tietää varmasti, että se on hukannut joko häntänsä tai korvansa. Ja aivan varmaa on, että se on kadottanut yhden viiksikarvansa, sillä sen prinsessa on löytänyt. Prinsessa kiertää etsimässä Punnia ja löytää sen viimein porkkanamaalta. Punni ryhtyy prinsessan omaksi pupuksi.

Toimintavinkkejä:

- Luetaan satu Punni-pupusta pehmolelupupun tai pupukäsinuken kanssa. Lapset tuovat seuraavana päivänä rakkaimman pehmolelunsa päiväkotiin tai kouluun. Lapset kertovat saduttamalla oman tarinansa, jonka päähenkilönä on heidän pehmolelunsa.
- Sadutuksessa aikuinen kirjoittaa lapsen kertoman sadun sanatarkasti ylös. Kun se on valmis, lapsella on vielä mahdollisuus korjata satua. Kaikkein pienimpien lasten voi olla helpompaa ensin piirtää tarinansa ennen sen kertomista. Sadutus on psykologi Monika Riihelän ja kasvatustieteilijä Liisa Karlssonin kehittämä menetelmä, jonka lähtökohtana on, että aikuinen haluaa aidosti kuulla, mitä lapsella on kerrottavaa. Lisää tietoa sadutuksesta löytyy teoksesta Karlsson, Liisa: Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Opetus 2000. PS-kustannus 2003.

- Toinen mahdollisuus satujen kirjaamiseen on piirtää sarjakuvaa, jonka päähenkilönä on oma lelu. Jo melko pienetkin lapset pystyvät sarjakuvan keinoin piirtämällä kertomaan tarinoita. Lapsi päättää, mitkä asiat hän piirtää ruutujen sisään ja mitkä jättää ulkopuolelle. Sarjakuva menetelmänä saattaa myös aktivoida luomaan tarinalle enemmän miljöötä, kuin pelkkä kieleen perustuva kerronta.
- Sadun luominen omasta rakkaasta lelusta luo lapselle mahdollisuuden kuljettaa satumaailmaa koko ajan mukanaan. Oma lelu, johon tunneside on jo olemassa, aktivoi mielikuvitusta myös jo aikaisemmin leikittyjen leikkien kautta. Jos lelusta tulee vielä satujen päähenkilö, löytyy satumaailma illalla nukkumaan mennessä kainalosta ja yhtä lailla se voi kulkea mukana arjessa ja matkoilla. Jos lapset eivät ole innostuneita pehmoleluista, voi satuja keksiä myös muista oman arjen esineistä tai omasta lemmikkieläimestä.
- Luetaan yhdessä syntyneitä satuja ja annetaan ne myös lapsille kotiin mukaan.
- Voimaannuttava valokuva -menetelmää soveltaen voidaan pyytää lapsia kuvaamaan oma pehmolelunsa heille mieluisassa ympäristössä.

Muita satuja:

Hannele Huovin Urpo ja Turpo -kirjat kertovat pehmolelujen seikkailuista satumaailmoissa.

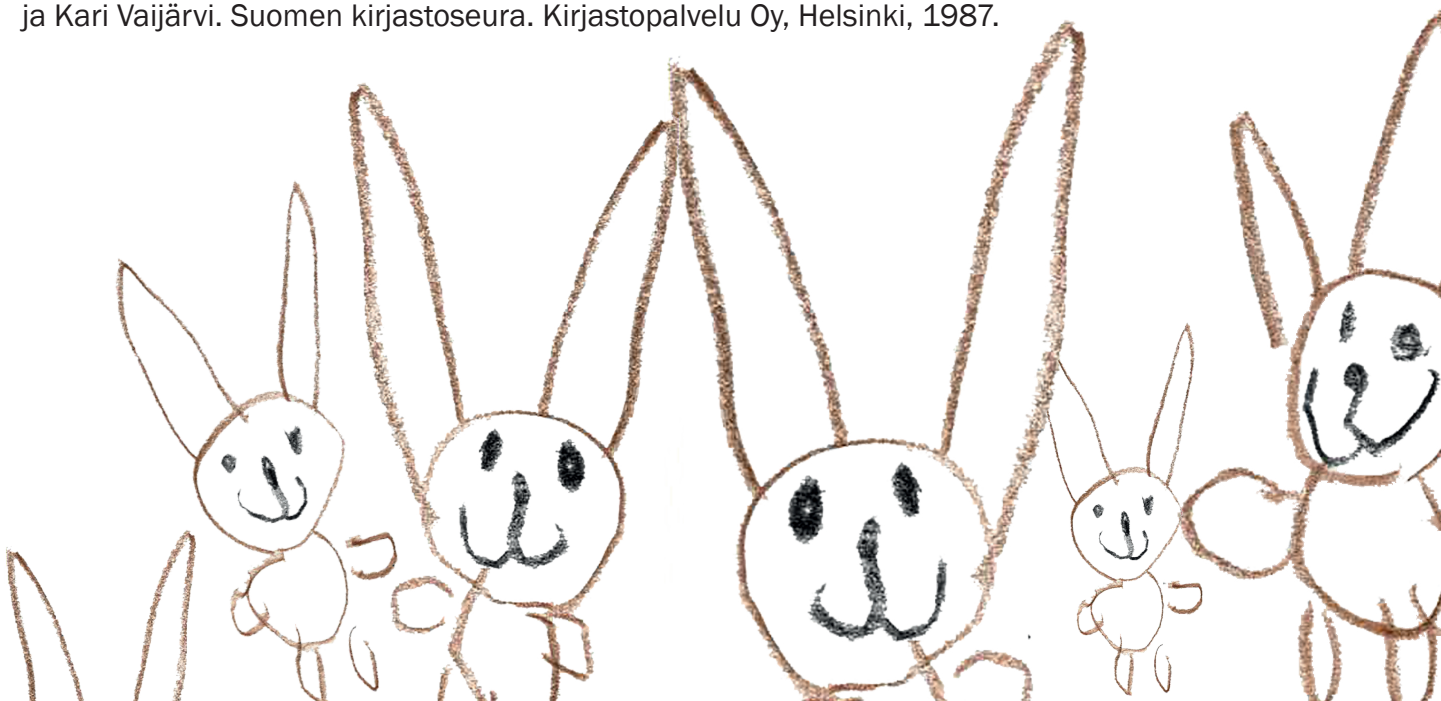
Kirjailijan esittely:

Kirsi Kunnas (1924 –) on kirjallisuuden monitaituri, jonka vaikutus erityisesti suomalaiseen lastenrunouteen hakee vertaistansa. Englantilaisten nursery rhymesien suomennostyö ja uudelleen riimitellyt Hanhiemon iloinen lipas -teokseen johdattivat hänet löytämään itselleen luontevan tyylilajin. Lastenrunouden merkkiteos Tiitiäisen satupuu ilmestyi vuonna 1956. Satujen maailmaan Kunnas sukelsi vuonna 1957 ilmestyneellä Tiitiäisen tarinoita teoksellaan. Sen kieli ja rakenteet ammentavat runouden maailmasta, tehden saduista moderneja ja raikkaita. Lastenkirjallisuuden lisäksi Kunnas on kirjoittanut lyriikkaa ja toiminut suomentajana. Kunnaksen lukuisista suomennoksista mainittakoon esimerkkeinä Hanhiemon kultainen lipas ja Tove Janssonin Kuka lohduttaisi Nytytiä?

Lähteet:

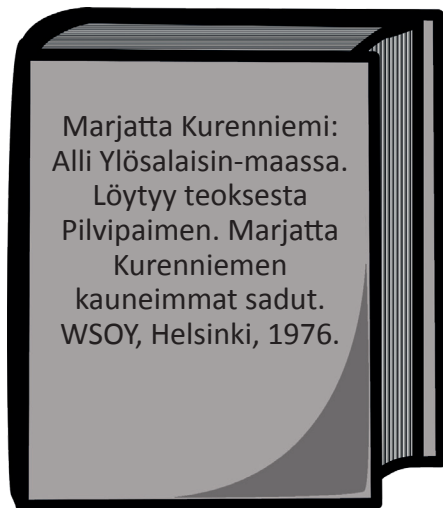
Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

Kanerva, Arja: Kunnas, Kirsi. Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita IV. Toimittaneet Vuokko Blinnikka ja Kari Vaijärvi. Suomen kirjastoseura. Kirjastopalvelu Oy, Helsinki, 1987.

HASSUTTELUA LIIKUNTASADUN AVULLA

SATU

ESINE

Alli on tyttö, jonka elämässä tavarat tuntuvat koko ajan olevan hajan hajan. Alli löytää pihalta kuralätäkön, josta heijastuu kokonainen maailma, ylösalaisin vain. Tässä maailmassa asuu Illa-tyttö, joka vilkuttaa Allia mukaansa lätäkön tuolle puolen. Alli hyppää kuralätäkköön ja seikkailu Ylösalaisin-maassa alkaa. Kaikki tehdään päinvastoin kuin kotona. Alli alkaa kuitenkin kaivata kotia ja lopulta hän pääsee takaisin lätäkön tälle puolen. Jostain syystä Allin äidin ei tarvitse enää sen jälkeen huomautella Allin huoneen siisteydestä.

Toimintavinkkejä:

- Satu luetaan tilassa, jossa mahtuu hyvin liikkumaan. Asetetaan rengas maahan osoittamaan kuralätäkön paikkaa. Lapset liikkuvat ohjeiden mukaan samalla kun satua luetaan.
- Kohdassa, jossa Alli hyppää kuralätäkköön, lapset hyppäävät renkaan sisälle ja rengas nostetaan heidän ylitseen. Sen jälkeen he ovat ylösalaisin maassa, missä kaikki on nurinpäin ja asiat tehdään päinvastoin:
 - Asettukaa ensin haara-asentoon ja katselkaa maailmaa ylösalaisin jalkojen välistä.
 - Lähtekää kävelemään kouluun takaperin.
 - Pörröttäkää hiuksenne sekaisin, jotta kelpaatte Ylös-alaisin maan koulun oppilaiksi.
 - Käännelkää ilmassa näkymättömän kirjan sivuja vasemmalta oikealle, lopusta alkuun.
 - Lähtekää taas takaperin koulun liikuntatunnille. Kuunnelkaa tarkkaan satua ja toimikaa samoin kuin sadussa.
 - Katselkaa laulutunnin ajan taas maailmaa ylösalaisin jalkojen välistä.
 - Lähtekää kävelemään takaperin kohti Illan kotia.
 - Tervehtikää Illan vanhempia mahdollisimman hassusti.
 - Katselkaa Illan huonetta taas ylösalaisin jalkojenne välistä.
 - Tehkää ilmassa voileipiä, juokaa lasista puuroa ja lusikoikaa maitoa lautaselta. Kuorikaa ilmassa perunoita ja syökää perunan kuoret.
 - Lähtekää kävelemään takaperin kohti lätäkköä ja Allin kotia.
 - Kun rengas on nostettu lapsen yli, on hän taas Oikeinpäin-maassa.

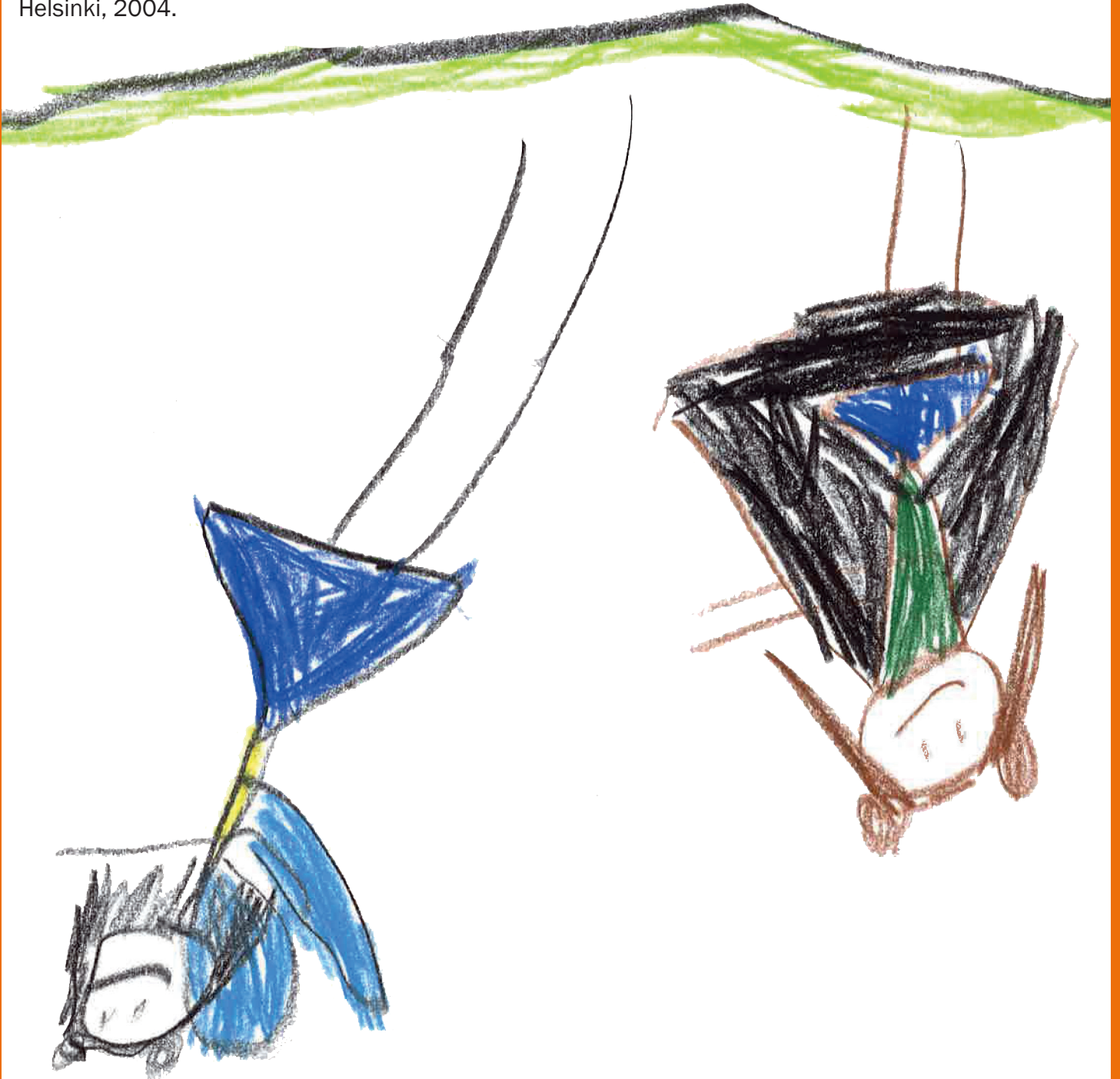
- Leikkiä voi jatkaa päiväkodissa, koulussa ja kotona. Sovitaan esimerkiksi, että seuraavan tunnin ajan kaikki tehdään nurinpäin ja päinvastoin. Voidaan lukea jotain satua lopusta alkuun tai syödä ruokailussa jälkiruoka ennen pääruokaa. Tai voidaan viettää vaatteet nurinpäin-päivää.

Kirjailijan esittely:

Marjatta Kurenniemi (1918 – 2004) oli tuottelias kirjailija, joka paitsi kirjoitti itse, myös suomensi paljon lastenkirjallisuutta. Hänen ensimmäinen julkaisunsa oli 1946 ilmestynyt Pukke Punamuurahaisen seikkailut, mutta kaikkein tunnetuimpia taitavat olla hänen kirjansa Onnelista ja Annelista. Muita Kurenniemen tunnettuja tarinoita ovat Oli kerran Onnimanni, Unikon satuja ja Kuinka-Kum-maa on kaikkialla. Kurenniemi oli ensimmäisiä suomalaisia nonsense-tyyppisten satujen kokeilijoita.

Lähteet:

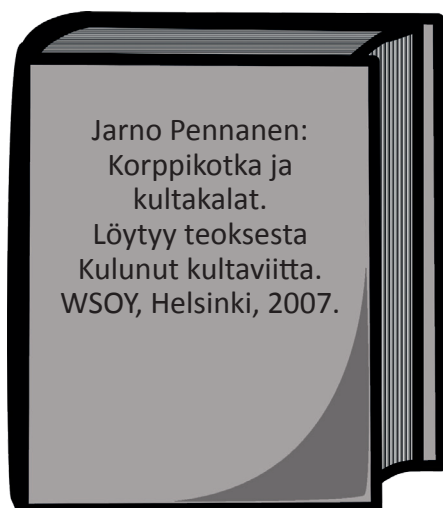
Rantakari, Eeva: Kurenniemi, Marjatta. Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita IV. Toimittaneet Vuokko Blinnikka ja Kari Vaijärvi. Suomen kirjastoseura. Kirjastopalvelu Oy, Helsinki, 1987.
Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

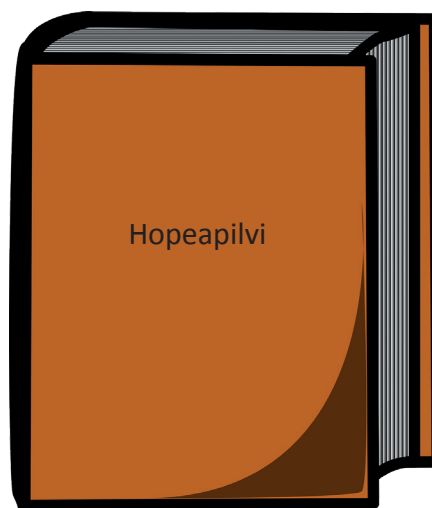
TUNNESÄITÄ JA SÄÄTUNTEITA

16

SATU

ESINE

Elettiin aikaa, jolloin hiidet olivat kääntäneet maan ylösalaisin. Kultakalat lähtevät kysymään Isoäiti Kultakalalta neuvoa asian ratkaisemiseksi. Isoäiti on kuolemaisillaan, mutta ehtii sanoa sanan "Hopeapilvi". Pienin Kultakala tapaa Kaikkein Salaisimman keijun ja rakastuu. Keiju lahjoittaa hänelle sydämensä ja sanoo, että sillä näkee kerran asian, jota toivoo kaikkein eniten. Keijun sydän on raskas kantaa, mutta kultakala näkee sen avulla, että Hopeapilvi sijaitsee yhdeksän meren takana. Kultakalat lähtevät matkaan ja lopulta he pääsevät väsyneinä Hopeapilven luo. Paikalle saapuu Korppikotka, joka auttaa kultakaloja saamaan Hopeapilven palasiksi. Mutta sitten heille tulee kiire, sillä hiidet saapuvat paikalle. Kultakalat pääsevät pakoon ja ilo palaa maailmaan, mutta kultakalat etsivät yhä kadottamaansa keijun sydäntä.

Toimintavinkkejä:

- Askarrellaan yhdessä erilaisia sääsymbboleita: Aurinko, harmaa pilvi, sininen pilvi, valkoinen pilvi ja sinipunaisia pilviä, sadepisaroiita, ukkospilvi, pilvipoutaa, sumua, tuuli, myrsky, lumisade jne.
- Jokainen vuorollaan esittää omaa säätilaansa ilmaisemalla miltä kyseinen säätila tai luonnonilmiö tuntuu. Isompien lapsien kanssa voidaan tehdä arvuutteluleikki, jossa jokainen nostaa vuorollaan pussista sääsymbolin, mutta ei näytä muille mikä se on. Esittämällä säätila hän yrittää saada muuta arvaamaan oikein.
- Katsotaan säätiedotuksia ja pidetään omaa säöpäiväkirjaa. Voidaan tutustua myös siihen, miten vanha kansa ennusti säätila. Tehdään omia sääennustuksia.
- Satuun voidaan liittää myös tervapadan säännöillä leikitty "kultakalat pyörivät maljassaan". Piirtäkää maahan iso rinki niin että kaikki mahtuvat seisomaan sen ympärillä kasvot keskustaan päin. Yksi toimii sydämen (esimerkiksi pieni keppi) piilottajana ja muut asettuvat kehälle ja piirtävät taakseen pienen puolikaaren muotoisen pesän. Piilottaja kiertää rinkiä toisten selän takana ja pudottaa sydämen jonkun pesään. Sen jälkeen hän lähtee juoksemaan kehää myötäpäivään ja se, kenen pesään sydän on pudotettu, juoksee vastapäivään. Joka ehtii tyhjälle pesälle viimeisenä, jää nyt vuorostaan piilottajaksi. Jos se, kenen pesään sydän on pudotettu, ei huomaa sydäntä ennen kuin piilottaja on uudestaan hänen kohdallaan, joutuu hän kehän keskelle. Sieltä ei vapaudu ennen kuin joku muu joutuu sinne.

- Pohditaan, mikä säätila kuvaisi omaa tunnetilaa. Sen jälkeen voidaan pohtia, miltä itsestä tuntuu, jos joku toinen on aurinkoisella tuulella tai kuin ukkospilvi.

Muita satuja:

- Marjatta Kureniemen Pilvipyykkiä käsittelee myös hausalla tavalla sääilmiöitä. Löytyy kirjasta Pilvipaimen. Marjatta Kureniemen kauneimmat sadut. WSOY, Helsinki, 1976.
- Mari Mörön satu Pilvitarha kertoo paikasta, jossa pilviä voi käydä ihailemassa kuin taidenäyttelyssä. Löytyy kirjasta Mörö, Mari: Pyyhattu ja viimapää. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2002.

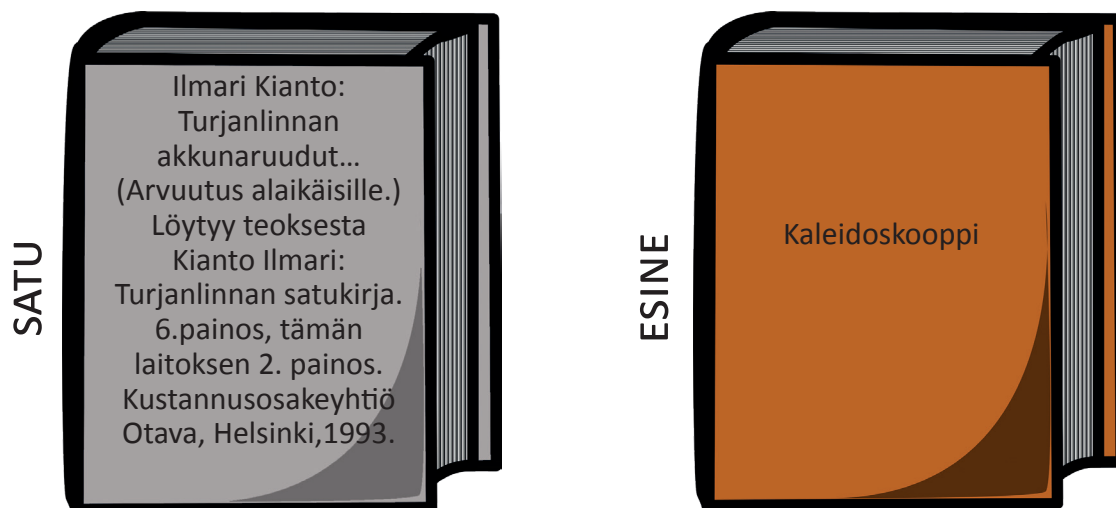
Kirjailijan esittely:

Jarno Pennanen (1906 – 1969) oli suomalainen kirjailija ja toimittaja, jonka kaunokirjallinen tuotanto sisältää pääosin lyriikkaa. Satukokoelma Kulunut kultaviitta ilmestyi vasta hänen kuolemansa jälkeen. Pennanen satumaailma ammentaa kansansaduista ja se on villi ja yllättävä. Hänen kielensä on rikasta ja oivaltavaa, mikä herättää lukijan nauttimaan kielitaiturin hallitusta rytmistä ja ilmaisusta. Jarno Pennanen poika Jotaarkka kertoi, että hänen ollessaan pieni, heillä oli isänsä kanssa tapana odotella iltaisin satupilveä, josta iltasadut löytyivät.

Lähteet:

Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

VÄRIEN TAIKAIKKUNOITA

Turjanlinnassa asuu onnellinen perhe, johon kuuluvat kuningas, kuningatar ja heidän lapsensa. Turjanlinnan akkunaruuudut ovat kaikki eri värisiä ja kun niistä läpi katsoo, näyttää maailma milloin punaiselta, milloin keltaiselta tai siniseltä. Mutta linnassa on myös yksi ikkuna, jonka lasi on musta ja siitä läpikatsominen on kiellettyä. Ja vain kuningas tietää, missä se sijaitsee. Eräänä päivänä kuningas alkaa huokailla, ja lapset päättelevät, että hän on katsonut kielletystä ikkunasta. Lapset ryhtyvät etsimään ikkunaa ymmärtääkseen huokausten salaisuuden. Jotain he löytävätkin, mutta suurempi arvoitus taitaa ratketa heidän vanhemmillensa.

Toimintavinkkejä:

- Luetaan satu. Sen aloitus on kuunneltavissa myös Suomalaisen kirjan museo Pukstaavin perusnäyttelyssä Sastamalassa.
- Leikitään kaleidoskoopilla, ihmetellään värien kauneutta ja sitä, miten siihen ei koskaan tule kahta samanlaista kuvaa.
- Askarrellaan omia taikaikkunoita värikkäistä silkkipapereista, kalvoista tai ikkunakalvoväreistä. Valmistetaan myös taikasilmälasi samalla periaatteella. Tutkitaan maailmaa värien läpi. Taikaikkunoista kurkistamisesta voidaan tehdä jokapäiväinen rutiini, jolla aloitetaan esimerkiksi satuhetki.
- Keksitään omia värisatuja ja tehdään niistä näyttely taikaikkunoidenne ympärille.
- Värien avulla on helppo keskustella tunteista, sillä kuten väreissä, on tunteissakin lukemattomia sävyjä. Esimerkiksi vesivärien avulla voidaan kokeilla, millainen väri syntyy, jos sekoitetaan iloista väriä ja surullista väriä keskenään. Tai pelokasta väriä ja rohkeaa väriä. Mitkä värit edustavat lapsille mitään tunnetta? Kuvailaan värejä ja tunteita, jotka sekoituksista syntyvät.
- Väreistä ja tunteista syntyy myös liikunnallinen leikki. Ohjaaja sanoo esimerkiksi, että ne, jotka tuntevat olonsa tänään siniseksi, hyppivät yhdellä jalalla. Tai että ne, joilla on tänään keltainen olo, taputtavat käsiään. Tärkeää on, että lapset saavat itse päättää, mikä väri kuvaa heidän tunnetilaansa. Tunteiden suuruutta voidaan ilmentää keholla tekemällä esimerkiksi suuria hyppyjä tai pieniä taputuksia. Kaikilla on oikeus tuntea koko tunteiden kirjo kaikissa sateenkaaren väreissä.

Muita väreihin liittyviä satuja löytyy mm.

- Hannele Huovin teos Taivaanpojan verkko. Värisatuja. Weilin+Göös, Espoo, 1988
- Timo Parvelan satu Liikennevalo, joka löytyy Parvelan teoksesta Hyvän mielen iltasatuja. WSOY, Helsinki, 2012.
- Vappu Liipolan satu Vihreä hiiri. Löytyy teoksesta Tammen suuri satukirja. Alun perin julkaistu teoksessa Kukkopilliprinsessa WSOY, 1962

Kirjailijan esittely:

Ilmari Kianto (1906 – 1970) oli värikäs kirjailijapersoona. Hän kirjoitti yli viisikymmentä teosta, joista tunnetuimpia ovat kansankuvaukset Punainen viiva ja Ryysyrannan Jooseppi. Hän asui vuodesta 1912 lähtien (sota-aikojen lukuun ottamatta) Suomussalmelle rakentamassaan Turjanlinnassa. Turjanlinnan satukirja onkin perheen omiin tarpeisiin kirjoitettu.

Lähteet:

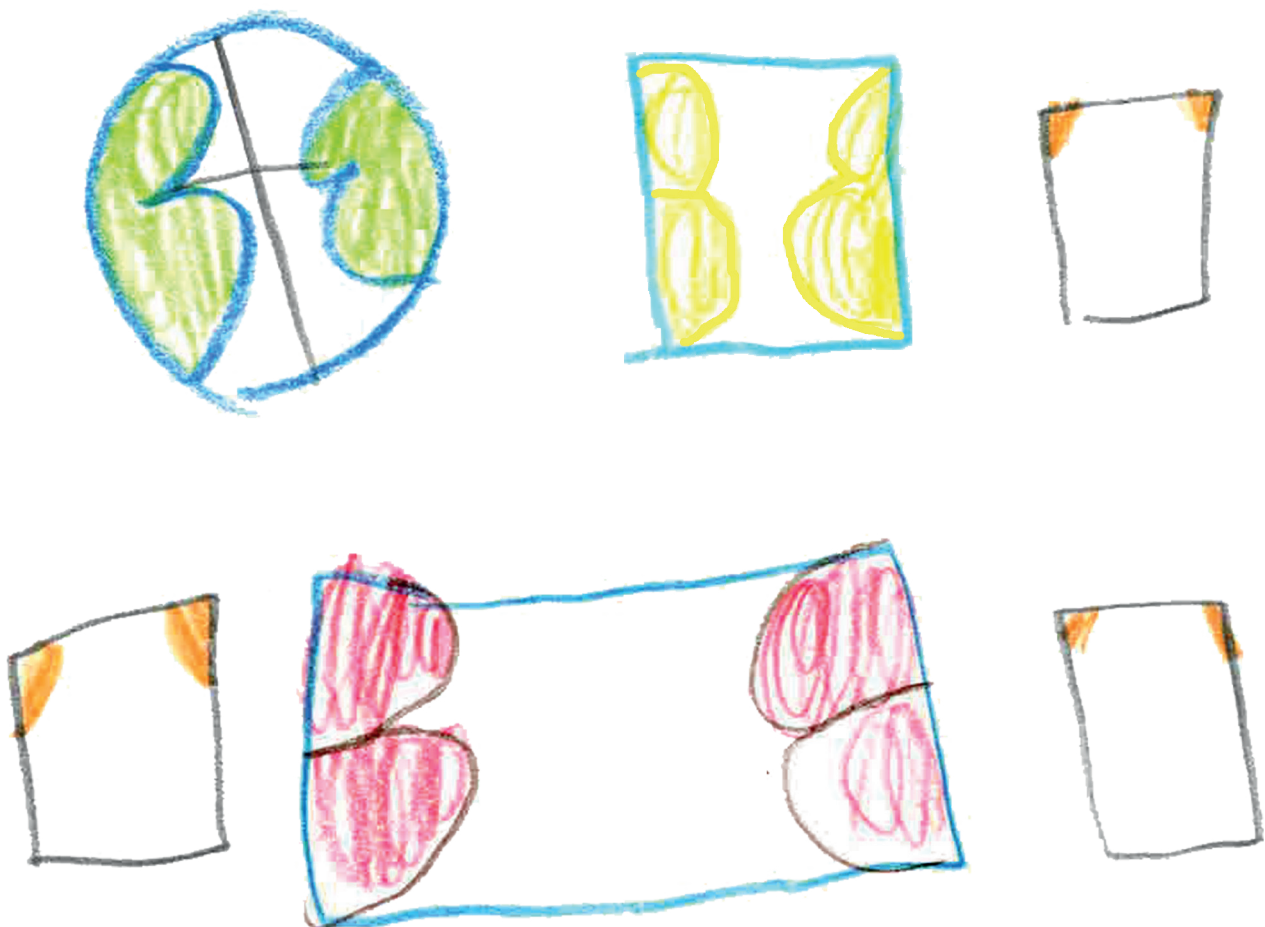
Kianto Ilmari: Turjanlinnan satukirja. 6.painos, tämän laitoksen 2. painos. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 1993.

Nevala, Maria-Liisa: Kianto, Ilmari. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 20.8.2017)

URN:NBN:fi-fe20051410

ISSN 1799-4349 (Verkkójulkaisu) <http://www.kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2871> .

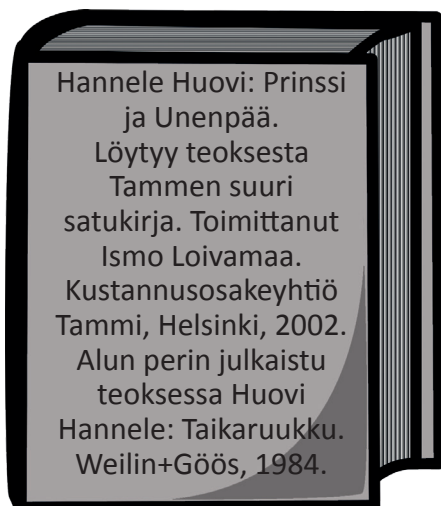
Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

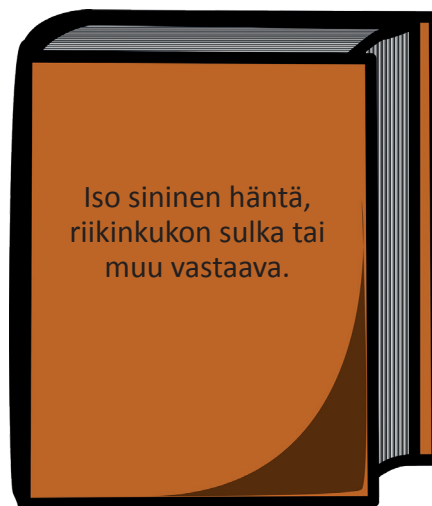
UNELMIEN KUKKANIITTY

20

SATU

ESINE

Pikkuprinssi hyppii ja poukkii kukkaniityllä ja yrittää saada kiinni jotain sinistä. Hän on oikein kiukkuinen ja Kiukku-prinssiksi häntä usein kutsutaankin. Prinssi yrittää saada kiinni Unenpäästä, mutta se tuntuu aina karkaavan hänen ulottuviltaan. Koko niitty pidättelee hengitystään katsellessaan hurjaa menoa. Lopulta prinssi väsyä, rauhoittuu ja käy niitylle nukkumaan. Nyt uskaltaa Unenpääkin käpertyä hänen kylkeensä kerälle.

Toimintavinkkejä:

Toteutetaan satu kehonsoitinsatuna. Asetutaan siten, että kaikilla on tilaa liikkua ja kaikki näkevät liikkeiden ohjaajan. Jokaista sadun kappaletta vastaa yksi kehonsoitinehdotus. Niitä voi keksiä myös itse.

Satuhetken päätteeksi voidaan tehdä rentoutusharjoitus lattialla maaten. Ohjaaja voi sulkea lasten silmät hipaisemalla heidän kasvojaan "Unenhännällä". Kun kaikki ovat rauhoittuneet voidaan kuunnella silmät kiinni laulu Sininen uni, jota voi etsiä netin videopalveluista. Sen ensimmäisen levytyksen teki Tapio Rautavaara vuonna 1952 Martti Haavion runosta Laulu Nukkumatista.

Millaisia ovat ihanat unet ja millaisia kamalat? Jutellaan ja piirretään.

Kasvatetaan oma satuniitty. Touko-kesäkuun vaihteessa voidaan kylvää ulos esimerkiksi kehäkukan siemeniä. Kasvit kuulemma pitävät siitä, että niille jutellaan, mutta tämä niitty pitää saduista. Hoidetaan niittyä kastelemalla ja lukemalla sille ahkerasti satuja. Jos ei ole mahdollista kylvää siemeniä ulos, voidaan kasvattaa ruukuissa esimerkiksi koristekrassin tai auringonkukan taimia ja hoitaa niitä samoilla periaatteilla.

Askarrellaan kukkasia ja rakennetaan niistä yhteinen satuniitty. Kukkaset voidaan ripustaa ohuilla siimoilla roikkumaan katosta, jolloin niitystä tulee kolmiulotteinen ja elävä kokonaisuus.

Keskustellaan omista unelmista. Miten unelmia pitäisi hoitaa, jotta ne vahvistuisivat ja muuttuisivat todeksi?

Kirjailijan esittely:

Toimittajana työskennelleen Hannele Huovin (1949 –) ensimmäinen runo- ja satukokoelma oli *Jos olet yksin ja salaa*. Huovin kieli on lyyrisen kaunista ja saduista välittyä rakkaus elämää ja sen kauneutta kohtaan. Hän kuvaa luontoa, kuin kuulisi sen soivan herkkävireistä sinfoniaa. Hannele Huovin tunnetuimpiin töihin kuuluvat *Urpo* ja *Turpo* -kirjat, joista on tehty myös televisiosarja.

Lähteet:

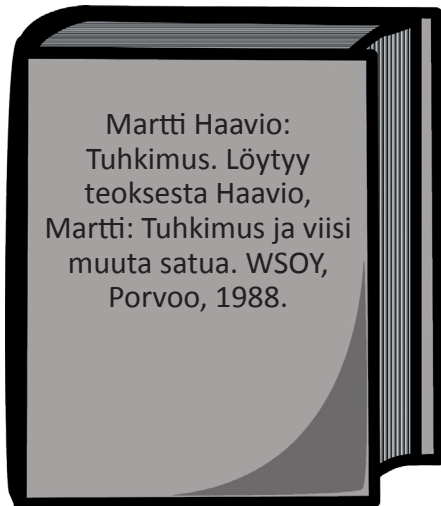
Suomalaisia kirjailijoita. Toimittaneet Juhani Korhonen ja Risto Rantala. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2004.

Vuorinen, Minna: *Huovi Hannele*. Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita IV. Toimittaneet Vuokko Blinnikka ja Kari Vaijärvi. Suomen kirjastoseura. Kirjastopalvelu Oy, Helsinki, 1987.

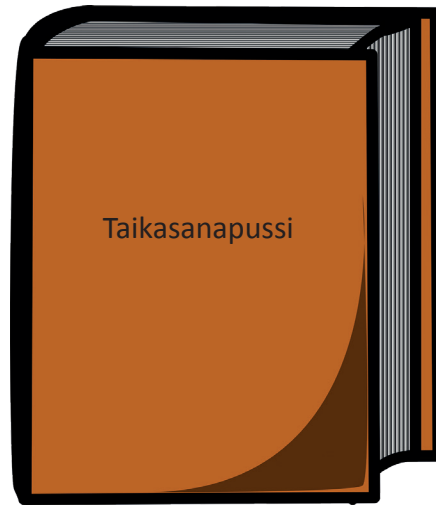
Tiivistelmä kappaleesta	Kehonsoitinehdotus
Ilta tulee, mutta prinssi vain säntäilee sinne tänne.	Taputtakaa käsiä vuorotahdissa reisiä vasten kuin kävel isitte. Muunnelkaa rytmiä väillä nopeaksi, välillä hitaaksi.
Prinssi on saanut nimensä kiljumisesta, sillä hän kiukuttelee paljon.	Nostakaa nyrkinne rintaanne vasten ja heilutelkaa kyynärpäitä vasten vartaloanne.
Pajupensaat pudistelevat päätään katsellessaan prinssin menoa ja ketokukkaset parahtelevat säikähdyksestä.	Pudistelkaa päätänne ensin puolelta toiselle ja sitten laittakaa kätenne suun eteen ja vetäkää ilmaa sisäänpäin huokaistessanne säikähdyksestä.
Prinssi yrittää saada Unenpäästä kiinni. Hänen kätensä viuhkovat.	Pyörittäkää käsiänne lujaa ilmassa kuin ne olisivat tuulimyllyn siipiä.
Uni liepottaa prinssin edellä ilmassa.	Hierokaa kämmeniänne yhteen edestakaisella liikkeellä.
Unenpää härnää prinssiä välillä antaen jopa hipaista itseään.	Napsutelkaa sormianne yhteen yrittäen saada Unenpäästä kiinni.
Kuninkaallinen kukkaniitty vuoroin värisee ja läähättää, vuoroin pidättää hengitystään prinssin muuttuessa yhä hurjemmaksi.	Ensin väristelkää käsivarsianne vasten vartaloanne, sitten läähättäkää suut auki.
Prinssi alkaa väsyä ja vaihtaa taktiikkaa. Hän piiloutuu ja alkaa väijyä unta.	Hierokaa kämmeniä toisiaan vasten ilmassa.
Prinssi tekee jättiloikan ja luulee jo napanneensa Unenpäästä kiinni.	Lyökää kädet yhteen korkealla ilmassa.
Prinssi vaanii lisää ja uni keikkuu yhä ilmassa.	Hierokaa kämmeniä toisiaan vasten ilmassa.
Lopulta prinssi luovuttaa ja kääntää unelle selkensä.	Nostakaa kädet hartioidenne yli ja taputtakaa itseänne selkään.
Koko niitty huokaa helpotuksesta ja tuuli alkaa laulaa.	Huokaiskaa syvään vetämällä ensin ilmaa keuhkot täyteen ja sen jälkeen puhaltamalla hitaasti ulos.
Prinssi menee puun alle lepäämään ja nukahtaa.	Laittakaa molemmat kämmenet vasten toista poskeanne ja hierokaa niitä yhteen.
Prinssi on suloinen nukkuessaan ja uni ihailee tätä.	Silittäkää omia kasvojanne ylhäältä alaspäin.
Unenpää käpertyy prinssi kainaloon nukkumaan.	Laittakaa käsivarret ristiin rintakehän päälle ja silittäkää käsivarsianne edestakaisin.

LEIKKIÄ SANOILLA JA RYTMEILLÄ

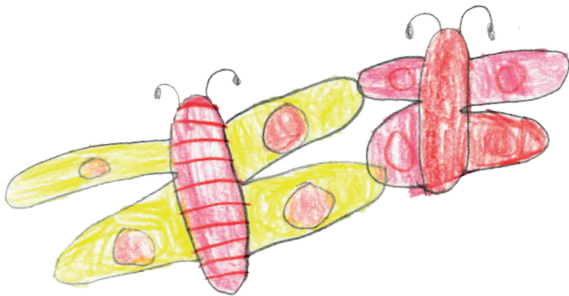
SATU

ESINE

Tuhkimus on kansansatuun perustuva mukaelma Tuhkimo-aihelmasta. Sadussa on kolme poikaa, joista nuorin on perheensä hyljeksimä. Eräänä päivänä hän tapaa avannolla peseytyessään hauen, jolta saa saksanruokopillin ja taikasanat, jotka antavat hänelle kaiken mitä hänen sydämensä halajaa. Erinäisten seikkailujen jälkeen hän saa prinsessan puolisooseen ja he asuvat yhdessä Onnellisuuden saarella.

Toimintavinkkejä:

- Satu Tuhkimuksesta on kirjoitettu rytmikkäästi lähes runon muotoon. Sadussa on yksitoista muutaman säkeen mittaista lukua. Tämä mahdollistaa rytmillä leikkimisen myös sadun lukutilanteessa. Satu voidaan lukea "Leijonaa mä metsästä" -loruleikin tapaan niin, että sekä ohjaaja että lapset taputtavat rytmiä vuorotellen lyömällä kädet yhteen ja kädet vasten reisiä. Sopivan rytmin löydyttyä ohjaaja lukee ensimmäisen rivin: "Olipa kerran ukko" ja lapset toistavat tämän jälkeen samassa rytmissä: "Olipa kerran ukko", jonka jälkeen ohjaaja jatkaa: "ja ukolla oli kolme poikaa" ja lapset toistavat taas perässä. Tarinan kohokohtia ohjaaja voi korostaa jättämällä rytmikkään taputuksen pois ja muuttamalla ääntään esimerkiksi kuiskaavaksi. Tai jännityksen tiivistyessä muuttaa tasaisen taputuksen nopeaksi reisiä vasten taputukseksi.
- Voidaan askarrella omia soittimia, joilla säestetään satujen lukuhetkiä.
- Opetellaan viheltämään pingottamalla heinän korsi molempien peukaloiden väliin. Kämmenten ollessa vastakkain puhalletaan ääni.
- Leikitään sanoilla ja rytmeillä sekä keksitään riimejä. Ohjaaja aloittaa virkkeen, jota lapset täydentävät riimillä.
- Keksitään omia taikasanvoja, joilla asiat saadaan tapahtumaan ja ongelmat ratkeamaan. Nostetaan taikasanapussista 3-4 kuvaa tai esinettä ja keksitään niiden avulla hassuja taikasanvoja. Käytetään taikasanvoja arjen puuhissa, kuten tavaroiden järjestämisessä tai kengännauhojen sitomisessa.
- Kuvitellaan, että sanat ovat avaimia, joilla voi aukaista erilaisia tilanteita. Millaisia tilanteita voisi avata sanoilla: kiitos, anteeksi, ole hyvä, tervetuloa ja näkemiin?
- Tuhkimus on rakenteeltaan ja henkilöhahmoiltaan hyvin klassinen satu, joten se antaa inspiraatiota myös roolileikkeihin tai teatteriesityksiin. Voidaan esimerkiksi askarrella nukketeatterihahmoja ja tehdä niillä omia näytöksiä.
- Tehdään keppihevosta ja suunnitellaan ulos rata, jonka esteinä on erilaisia satuhaasteita. Vesilätäkkö voi olla vallihauta, jonka yli täytyy hypätä. Kiipeilyteline voi olla linnan torni, josta täytyy pelastaa kruununperillinen (nukke). Ja liukumäen alla voi asua lohikäärme, joka täytyy ohittaa.
- Sadussa Tuhkimus oli myös erilaisia luonnon tuoksuja. Ulkona voidaan tehdä hajuaarteiden etsintää, jolloin yritetään löytää mahdollisimman monta erilaista hajua ja antaa niille nimet. Erilaisissa kasveissa on eri tuoksuja (kävyt, puun runko, neulaset, maahumala, nurmikko, sammal, yrtit). Myös koneista ja autoista lähtee omat hajunsa. Miltä sade tuoksuu? Tai pakkaneen? Entä savu? Myös sisällä voidaan tehdä hajutunnistusta, jolloin läpinäkymättömiin purkkeihin laitetaan erilaisia tuoksuja asioita ja sitten silmät sidottuna yritetään vuorotellen tunnistaa niitä.

Muita satuja:

- Martti Haavio on uudelleen kirjoittanut monia suomalaisia kansansatuja. Kannattaa tutustua esimerkiksi teokseen Iloinen eläinkirja, jossa seikkailevat klassiset eläinhahmot.
- Elina Karjalaisen Upponalle -kirjoista löytyy paljon inspiraatiota runojen keksimiseen.

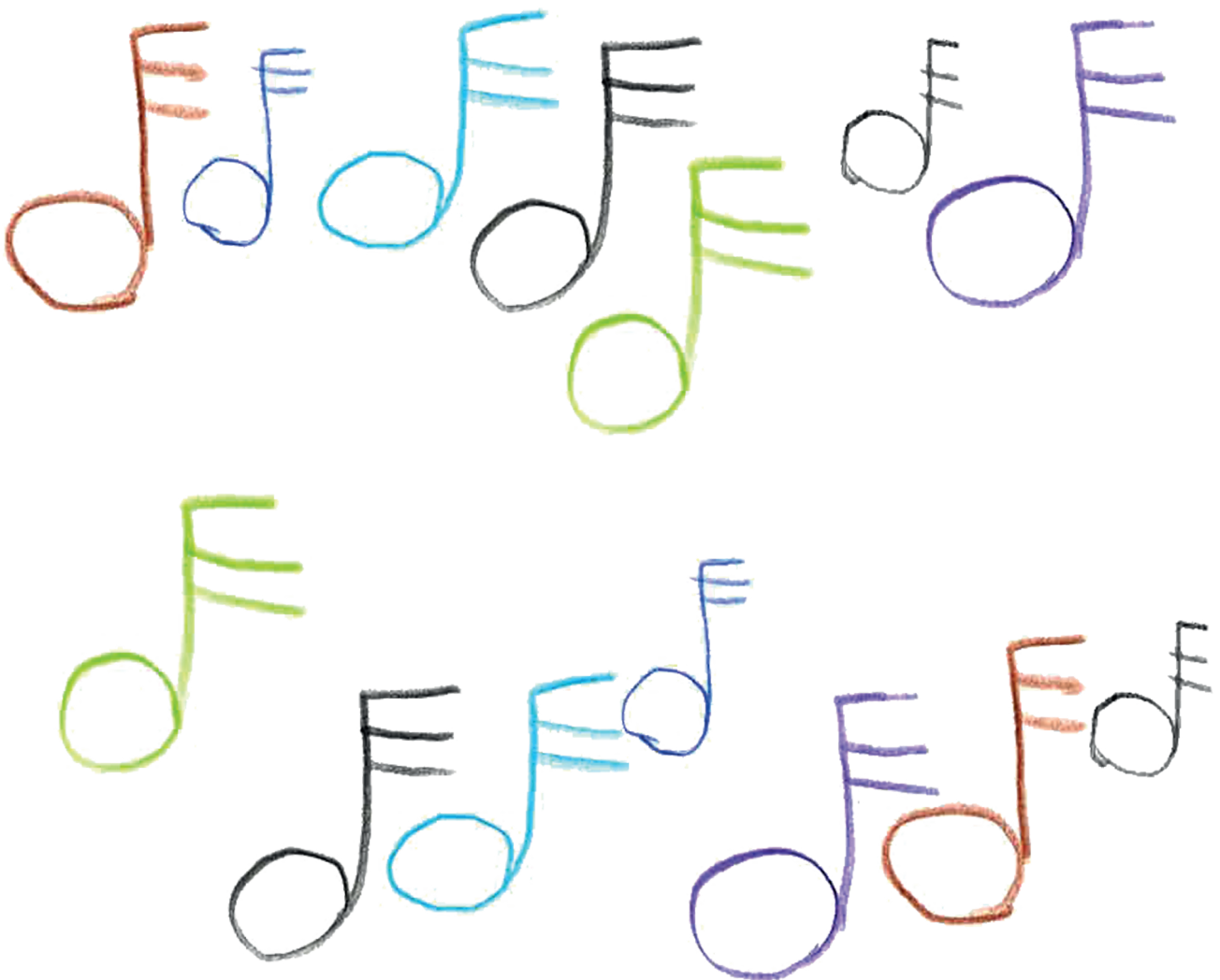
Kirjailijan esittely:

Martti Haavio (1899–1973) oli runoilija ja kansanrunouden tutkija. Aikuisille suunnatut runoteoksensa hän julkaisi nimellä P. Mustapää. Tieteellisten julkaisujen ja runojen lisäksi hän kirjoitti myös lastenkirjoja. Aikanaan lasten suosiossa oli Kultainen koti -sarja, johon kuuluvia tunnettuja tarinoita ovat Aino, Eläinten pidot ja Porsas urhea. Myös Kultraomena, Tuhkimus ja kaksi muuta satua sekä Iloinen eläinkirja kuuluvat Haavion tunnetuimpiin satuihin.

Lähteet:

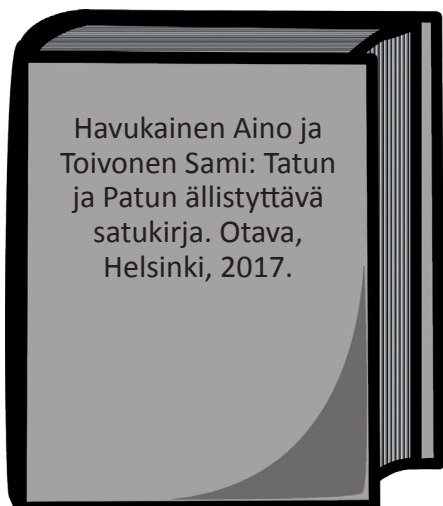
Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta, 375 humanistia -verkkosivusto <http://375humanistia.helsinki.fi/martti-haavio/p-mustapaa-equals-martti-haavio> 26.11.2017

YLE.FI-verkkosivut <http://vintti.yle.fi/yle.fi/sininenlaulu/yle.fi/teema/sininenlaulu/artikkeli.php-id=201&print=true.htm> 26.11.2017

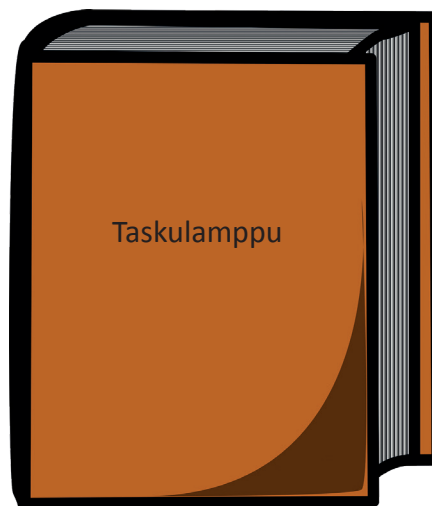

NYKYSATU ROKKAA!

SATU

ESINE

Tatun ja Patun ällistyttävä satukirja on ensimmäinen satukirja, jonka mukana on käyttöohjeet. Se sisältää kuusi hulvatonta satua, jotka innostavat lukijansa mukaan hassutteluun. Satuja löytyy niin kääpiöhamstereista kuin sienimetsän kauheasta Syöjättärestäkin.

Toiminta:

- Kirja on täynnä hauskaa toiminnallista tekemistä. Kokeilkaa ja valitkaa oma suosikkinne.
- Kirjan viimeisellä sivulla on ehdotuksia erilaisista lukutavoista. Kokeillaan vaikka kirjan ehdottamaa lukuhetken pitämistä vain taskulampun valossa.
- Keksitään kotona perheen kanssa jokin oma hassu lukutapa ja esitellään se päiväkodissa tai koulussa.
- Valitaan jokin vanha ja kaikille tuttu satu. Keksitään siihen uudet nykyaikaiset henkilöhahmot.
- Piirretään hassuja mainosjulisteita omista lempisaduista ja innostetaan toisia lukemaan niitä myös.

Muita nykysatuja:

- Mörö, Mari: Pyryhattu ja viimapää. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2002. Humoristisia lyhyitä satuja.
- Parvela, Timo: Hyvän mielen iltasatuja. WSOY, Helsinki, 2012. Ajatuksia herättäviä satuja, joista jää hyvä mieli.
- Sillanpää, Silja: Monitoimikissa Katti Matikainen satuja. Otava, Helsinki, 2006. Tutkivaa asennetta ja oivaltamisen iloa.

Kirjailijoiden esittely:

Aino Havukainen ja Sami Toivonen ovat kirjailijapariskunta, joka paitsi kirjoittaa myös kuvittaa omat teoksensa. Tunnetuiksi he ovat tulleet erityisesti Tatu ja Patu -sarjastaan, jonka ensimmäinen teos, Tatun ja Patun Suomi, voitti Junior Finlandian vuonna 2007. He ovat myös kuvittaneet yhdessä ja erikseen paljon muuta suomalaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta.

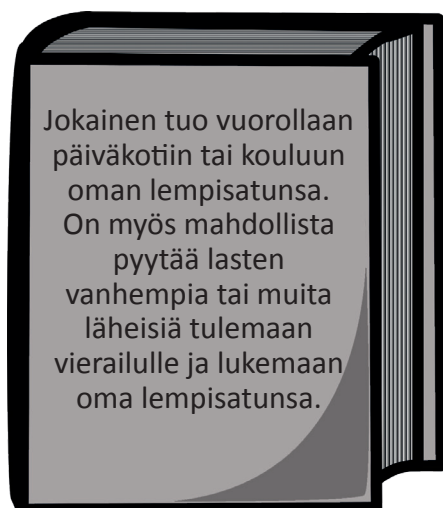
Lähteet:

Otavan verkkosivut <http://otava.fi/kirjailijat/havukainen-aino-toivonen-sami/>. 26.11.2017

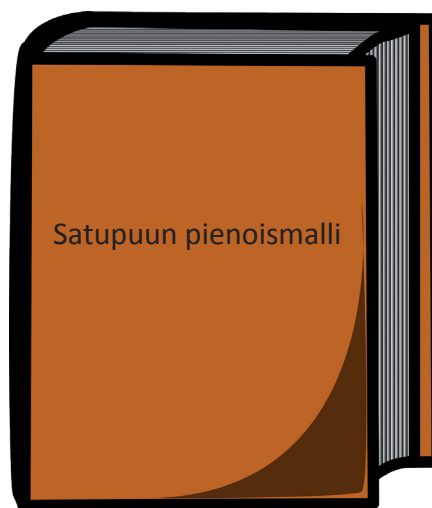
SATUJUHLAT

28

SATU

ESINE

Lapsille on tärkeää, että satuja pystyy lähestymään helposti ja että niiden seurassa viihdytään. Perheiden omat satusuosikit kantavat mukanaan paljon läheisyyttä ja yhteiset lukuhetket ovatkin lapsen ja aikuisen välistä todellista laatu-aikaa. Siksi sadut ansaitsevat ehdottomasti myös omat juhlansa.

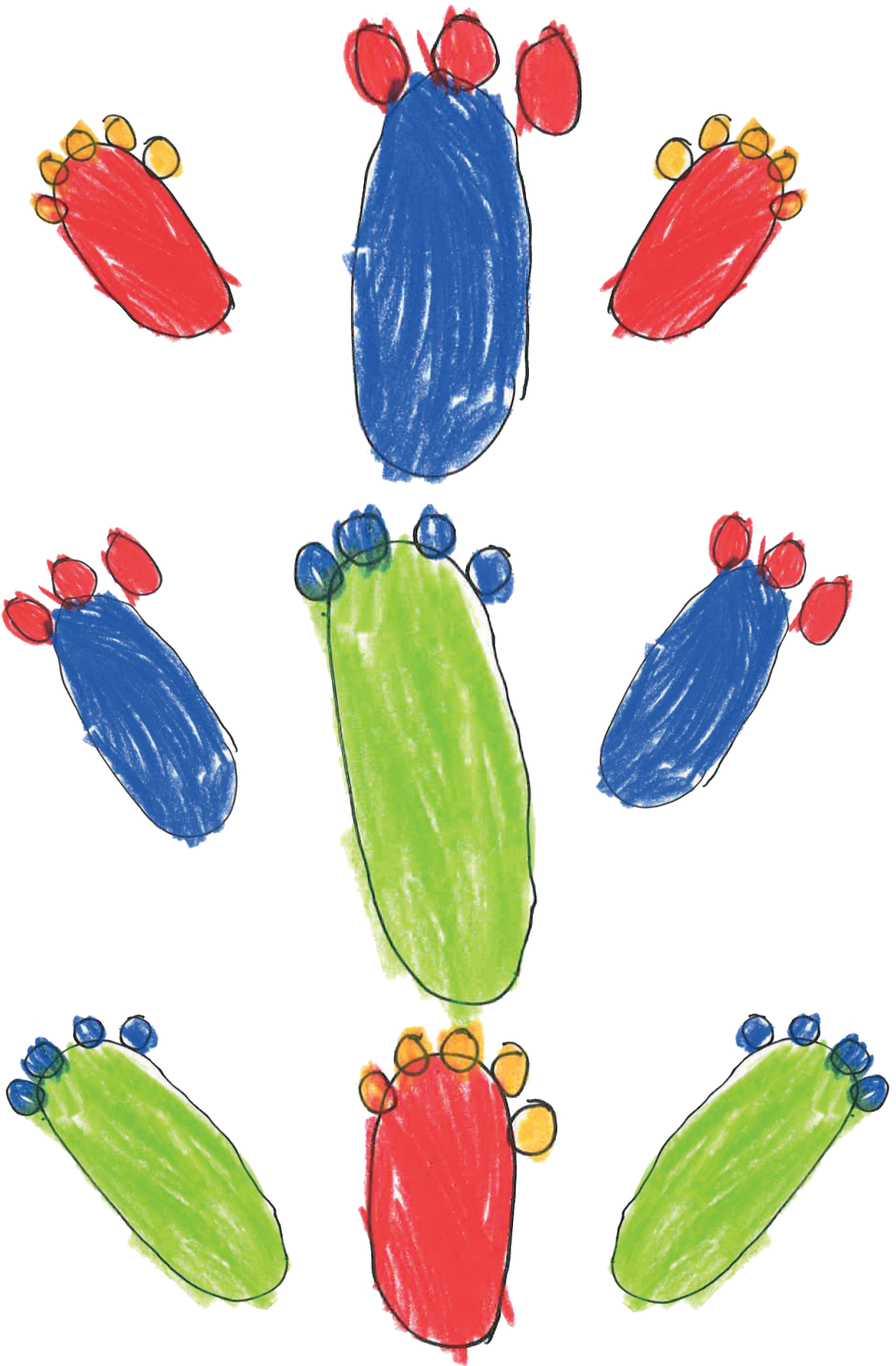
Toimintavinkkejä:

- Jokainen tuo vuorollaan oman lempisatunsa päiväkotiin tai kouluun ja se luetaan siellä yhdessä. Kuunnellaan lasten mielipiteitä ja arvostetaan heidän omaa kirjallista makuaan. Rakennetaan saduista oma satukokoelma.
- Pidetään saduille juhlia. Jokainen esittelee vuorollaan itselleen tärkeän sadun ja saa siksi aikaa päähänsä satuhatun tai -kruunun. Juhlan aiheena voi olla esimerkiksi satupuun julkistamistilaisuus. Valmistellaan juhlaa ja rakennetaan yhdessä satupuu. Satupuun runkoon piirretään avaimenreikä ja puu avataan juhlallisesti avaimella.
- Satupuu voidaan rakentaa perheiden tai muiden läheisten lempisaduista. Lukeminen on parhaimmillaan yhdessäoloa, kokemusten ja ajatusten vaihtamista. Lapsilta voidaan kysyä ketkä heille ovat lukeneet ja mitä satuja. Pyydetään läheisiä lukemaan kotona omia lempisatujaan.
- Satupuu voidaan myös toteuttaa satusymbolien kautta. Askarrellaan seinälle suuri puu ja sen oksille voidaan ripustaa jokin merkittävä esine tai asia sadusta. Jokaiselle oksalle annetaan jokin teema, kuten jännitys, opettavuus, rakkaus tai suru. Oksille ripustettaviin asioihin kirjoitetaan tai piirretään luetuista saduista ja lapset saavat päättää mille oksalle ne kuuluvat.
- Pidetään ryhmän omaa lukupäiväkirjaa. Hankitaan esimerkiksi iso kartonkilehtinen valokuva-albumi ja omistetaan yksi sivu tai aukeama aina yhdelle sadulle. Lapset päättävät sadut ja sen, mitä niistä haluavat kertoa.
- Lasten lempisaduista voidaan askarrella julisteita, jossa on sadun nimi, tekijä ja lasten mielipiteitä ja ajatuksia sadusta: millainen se oli, miltä se tuntui ja millaisia ajatuksia se herätti. Valmiita esityksiä voidaan ripustaa esimerkiksi pyykkinarulle.

Muita satuja:

Tove Janssonin novelli Kuusi kertoo siitä, miten muumit valmistautuivat joulun tuloon ja koristelivat kuusen itselleen merkityksellisillä esineillä. Löytyy teoksesta Jansson, Tove: Näkymätön lapsi. WSOY, 1962.

KIRJALLISUUTTA

- Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Toimittaneet Suojala Marja ja Karjalainen Maija. Lasten Keskus, Helsinki, 2001.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi: Lue Lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Lastenkirjainstituutin julkaisuja 33. Atena Kustannus Oy, Keuruu, 2015.
- Heikkilä-Halttunen Päivi: Minttu, Jason ja Peikonhäntä. Kipeät aiheet kuvitetuissa lastenkirjoissa. Avain, Vantaa, 2010.
- Kaikille lapsille. Lastenkirjallisuus liikkuvassa, monikulttuurisessa maailmassa. Toimittaja Rastas Anna. Tietolipas 240. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2013.
- Karlsson, Liisa: Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Opetus 2000. PS-kustannus, Jyväskylä, 2003.
- Kiesiläinen, Ismo: Kamerakynän pedagogiikka.2017. [http://www.mystinenportaali.com/mediakasvatus/kamerakynan_pedagogiikka_-_opettajan_kasikirja_\(2017\)_web.pdf](http://www.mystinenportaali.com/mediakasvatus/kamerakynan_pedagogiikka_-_opettajan_kasikirja_(2017)_web.pdf)
- Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Toimittanut Korolainen, Tuula. Tammi, Helsinki, 2001.
- Lastenkirja. Nyt. Toimittanut Mustola Marleena. Tietolipas 245. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2014.
- Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Toimittaneet Huhtala, Liisi; Grönn, Karl; Loivamaa, Ismo; Laukka, Maria. Tammi, Helsinki, 2003.
- Suomalainen satu 1. Kehittäjiä ja kehityslinjoja. Toimittanut Kolu Kaarina. BTJ-kustannus, Helsinki, 2010.
- Suomalainen satu 2. Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Toimittanut Kolu Kaarina. BTJ-kustannus, Helsinki, 2010.
- Tapion tarhoista turkistarhoille. Luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa. Toimittaneet Laakso, Maria; Lahtinen, Tomi; Heikkilä-Halttunen, Päivi. Tietolipas 235. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2011.

